

ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІОНАЛА

Кобець О. В. доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
<https://orcid.org/0000-0002-9096-6313>

Вахоцька І. О. кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
<https://orcid.org/0000-0002-1611-4059>

У статті розглядається поняття «особистісний ресурс», який з позиції ресурсного підходу у сучасній психології представлений як необхідна складова, що забезпечує особистості можливість долати важкі життєві ситуації. Представлено аналіз її інших підходів у розумінні досліджуваного феномена, виокремлено види ресурсів особистості, їхню роль в адаптації людини до нових ситуацій життєдіяльності. Разом із феноменом «особистісний ресурс» розглянуто такі категорії, як «особистісний потенціал» і «життєстійкість». Показано, що актуалізуються і проявляються психологічні ресурси, особистісні потенціали у взаємодії людини з життєвим середовищем.

Ключові слова: особистісний ресурс; ресурсний підхід; важкі життєві ситуації; ресурси особистості; ситуації життєдіяльності; психологічні ресурси; особистісний потенціал; життєстійкість; життєве середовище.

Вступ. Розвиток суспільства загалом, і, зокрема, динамічних економічних відносин, що його супроводжують, зумовили актуалізацію найціннішого ресурсу сьогодення – людини. Показовим є той факт, що у ХХ столітті було присуджено дві Нобелівські премії у галузі економіки за розробку теорії особистісних ресурсів – Т.Шульцу та Г.Беккеру. Поняття «ресурс» використовується у різних дослідженнях, пов'язаних із вивченням психічної реальності. Останніми роками значного поширення у психології набув ресурсний підхід, що зародився у гуманістичній психології, у межах якого важливе місце посіло вивчення конструктивного начала особистості, що дозволяє долати важкі життєві ситуації.

Теоретичне підґрунтя. Починаючи від А.Сміта, Д.Рікардо, П.Друкера М.Армстронг, Х.Грехем, П.Сперроу, В.Трейсі, Т.Шульц розглядали різноманітні аспекти та проблеми управління особистісними ресурсами. Згідно із загальноприйнятою думкою, одним із перших термін «особистісний ресурс» використав Дж. Коммонс (Commons, 1893), але далі його не розвинув. Водночас своє сучасне трактування поняття «особистісного ресурсу» отримало у доповіді Е.Бакке (Петрова, 2013). Однак безпосередне

становлення категорії «особистісні ресурси» відбулося лише у 70 роки ХХ століття. Це стало можливим завдяки нагромадженню та використанню знань, що, своєю чергою, зміцнило позиції людини як носія знань і того, хто може їх виробляти та використовувати. Усе це підтверджується стрімким зростанням популярності школи «людського капіталу» Т.Шульца і Г.Беккера наприкінці 60-х років ХХ століття. Саме праці Т.Шульца (Shultz, 1968) і стимулювали подальший розвиток поняття «особистісні ресурси», що втілювалося у концепції управління особистісними ресурсами.

Теоретичний аналіз стану дослідженості проблеми копінг-ресурсів особистості у психології здійснював А.Беспалько (Беспалько, 2020). В.Гранд (Гранд, 2012) розглядав копінг-ресурси як чинник професійного здоров'я представників екстрених служб в аспекті психологічної ефективності збереження їхньої професійної надійності. О.Назаров, Н.Оніщенко, В.Садковий та ін. (Назаров, Оніщенко, Садковий та ін., 2008) сконцентрували свою увагу на психологічних особливостях базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України. І.Данилюк,

В.Предко і М.Бондар (Данилюк, Предко, & Бондар, 2023) вивчали особливості прояву рівня життєстійкості залежно від домінуючих копінг-стратегій особистості, Н.Каргіна (Каргіна, 2018) - ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості. В.Боснюк, В.Олефір, Л.Перелигіна (Боснюк, Олефір, Перелигіна, 2016) зосередились на вивченні інтелектуально-емоційного ресурса копінг-поведінки рятувальника, О.Сафін і І.Немінський (Сафін, Немінський, 2022) - інтелектуальному ресурсі особистості як чинник вибору нею стратегій захисно-долаючої поведінки, Н.Юр'єва і В.Пасічник (Юр'єва, Пасічник, 2017) - мотиваційних ресурсах стресостійкості військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України, а О.Зайва (Зайва, 2006) - на особливостях використання почуття гумору як ресурсу психологічного подолання. О.Кокун (Кокун, 2021) присвятив свою монографію психофізіологічним закономірностям життєстійкості фахівців соціономічних професій, В.Корольчук (Корольчук, 2011) - копінг-особливостям адаптивних ресурсів стресостійкості особистості, С.Кузікова, Т.Щербак (Кузікова, Щербак, 2023) - життєстійкості як адаптаційному ресурсу особистості у реальності невизначеності життя. Серед зарубіжних дослідників широко відомими є наукові праці С.Маді, Е.Фрома, С.Хобфолла та ін. (Maddi, 2001; Фром, 2010; Hobfoll, 1989 та ін.).

Мета статті - аналіз феномену особистісного ресурсу як інтегральної характеристики, що забезпечує особистості можливість ефективно долати труднощі, розв'язувати проблеми та суперечності, що виникають в процесі життєдіяльності.

Методи дослідження - контент-аналіз, порівняння, систематизація, класифікація.

Результати та обговорення. Незважаючи на появу терміна «особистісні ресурси» та на його активну експлуатацію, як у наукових колах, так і у практичній діяльності, єдиної думки щодо його суті так і не з'явилося. Найчастіше у наукових працях науковців різних країн використовується таке визначення

особистісних ресурсів: «це люди, які становлять робочу силу тієї чи іншої організації, бізнес-сектору або економіки». З огляду на відмінності наведених думок та з метою уточнення, слід зазначити, що трактувати термін «особистісні ресурси» винятково з позиції широкого чи вузького розуміння, а також з позиції соціально-трудова сфери, не зважаючи на суспільні процеси, є помилкою, оскільки це обмежує значущість цього поняття та не розкриває усіх його аспектів. Для кількісного дослідження визначення поняття «особистісні ресурси» доцільно застосувати контент-аналіз, який дозволяє аналізувати масив даних через систему категорій. Контент-аналіз передбачає якісний і кількісний аналізи текстових документів і полягає в обробці тексту з подальшою інтерпретацією виявлених закономірностей. Для оцінювання категорій найчастіше застосовують такий вид оцінювання, як підрахунок числа появи слів або словосполучень серед визначеного у науковій літературі переліку понять. Така частота згадування слів або словосполучень безпосередньо впливає на зміст категорії. Таким чином, для характеристики поняття «особистісні ресурси» було проаналізовано низку визначень, які згадуються у науковій літературі (табл. 1).

Звернення до праць представників психоаналітичного напряму дозволяє виокремити підходи Е.Фромма (Фром, 2010), який описав три психологічні категорії, що позначаються як ресурси людини в подоланні важких життєвих ситуацій:

надія - те, що забезпечує готовність до зустрічі із майбутнім, саморозвиток і бачення його перспектив, що сприяє життю та зростанню;

раціональна віра - усвідомлення існування безлічі можливостей і необхідності вчасно ці можливості виявити та використати;

душевна сила (мужність) - здатність чинити опір спробам наразити на небезпеку надію і віру та зруйнувати їх, перетворивши на голий оптимізм або ірраціональну віру, «здатність сказати «ні» тоді, коли весь світ хоче почути «так».

Аналіз поняття «особистісні ресурси»

Семантика поняття	1	2	3	4	5	6	7	8	9
люди, які становлять робочу силу	+	+	+	+	+	+	+	+	
існують на рівні організації, бізнес-сектора або економіки	+	+	+	+	+	+	+	+	
є носієм сукупності трудових і не трудових вмінь		+	+	+	+	+	+	+	+
сукупність людей, які здійснюють процеси життєдіяльності	+			+					+
сукупність ресурсів на ринку праці				+	+	+	+		
поєднують у собі людський капітал, робочу силу, людський потенціал, підприємницькі здібності	+		+			+	+		
ресурси в аспекті знань, навичок і мотивації людей		+	+				+		+
сукупність соціальних, психологічних і культурних якостей співробітника			+	+	+			+	

Примітка: 1 - П.Друкер, 2 - М.Армстронг, 3 - Х.Грехем, 4 - К.Девіс, 5 - А.Пізам, 6 - П.Сперроу, 7 - У.Трейсі, 8 - Т.Шульц, 9 - С.Сардак.

У сучасній психології зміст поняття «ресурси» розроблявся у дослідженнях багатьох учених. Зокрема, О.Сорока (Сорока 2024) розглядає ресурс у межах розвитку теорії психологічного стресу. При цьому дослідник визначає ресурси у такий спосіб: вони є тими фізичними та духовними можливостями людини, мобілізація яких забезпечує виконання її програми та способи (стратегії) поведінки для запобігання або купірування стресу.

Психологічні ресурси слід уявляти як засоби до існування, можливості людей і суспільства; як усе те, що людина використовує, щоб задовольнити вимоги середовища; як життєві цінності, які утворюють реальний потенціал для подолання несприятливих життєвих подій. У дослідженнях Н.Родіної (Родіна, 2013) дано таке визначення поняттю особистісного ресурсу: це внутрішні та зовнішні перемінні, що сприяють психологічній стійкості у стресогенних ситуаціях; це емоційні, мотиваційно-вольові, когнітивні та поведінкові конструкти, що їх людина актуалізує для

адаптації до стресогенних/стресових трудових та життєвих ситуацій; це засоби (інструменти), що їх людина використовує для трансформації взаємодії зі стресогенною ситуацією.

Аналогічний підхід представлений у ресурсній концепції стресу С.Хобфолла (Hobfoll, 1989). З його т. з., особистісні ресурси представляються тим, що є значущим для людини і допомагає їй адаптуватися у складних життєвих ситуаціях. У межах ресурсного підходу розглядаються різні види ресурсів, як середовищні, так і особистісні. С.Хобфолл, проводячи аналіз цього поняття, до ресурсів зараховує: матеріальні об'єкти (дохід, дім, транспорт, одяг, об'єктні фетиші) та нематеріальні (бажання, цілі); зовнішні (соціальна підтримка, сім'я, друзі, робота, соціальний статус) і внутрішні інтраперсональні перемінні (самоповага, професійні вміння, оптимізм, самоконтроль, життєві цінності, система вірувань тощо); психічні та фізичні стани (самоповага, професійні навички, оптимізм, самоконтроль, життєві цінності, система

вірувань тощо); психічні та фізичні стани (самопочуття, професійні навички, самопочуття); психічні та фізичні стани; вольові, емоційні та енергетичні характеристики, які є необхідними (прямо чи опосередковано) для виживання або збереження здоров'я у скрутних життєвих ситуаціях, або слугують засобами досягнення особистісно значущих цілей.

Однією із підвалин ресурсного підходу є принцип «консервації» ресурсів, який передбачає можливість людини отримувати, зберігати, відновлювати, примножувати та перерозподіляти ресурси відповідно до власних цінностей. За допомогою такого розподілу ресурсів людина має можливість адаптуватися до варіативного ряду умов життєвого середовища. До цього слід додати й те, що у концепції С.Хобфолла втрата ресурсів розглядається як первинний механізм, що запускає стресові реакції. У тому разі, коли відбувається втрата ресурсів, інші ресурси починають виконувати функцію обмеження інструментального, психологічного та соціального впливу ситуації на психіку. Втрата внутрішніх і зовнішніх ресурсів спричиняє втрату суб'єктивного благополуччя, переживається як стан психологічного стресу, негативно позначається на стані здоров'я особистості.

У деяких дослідників під час аналізу змісту понять «ресурс», «психологічні ресурси» з'являються близькі, не завжди тотожні терміни, що значно розширюють наше уявлення про феномен, що вивчається. Так у деяких роботах з'являється поняття «особистісний адаптаційний потенціал», яке змістовно розкривається у межах концепції адаптації, де здатність до адаптації вважається як індивідною, так і особистісною властивістю людини, тому розглядає її як процес і як властивість саморегульованої системи, яка полягає у здатності пристосовуватися до зовнішніх умов, що змінюються. На думку дослідника, психологічні характеристики людини, найбільш значущі для регуляції психічної діяльності та самого процесу адаптації, становлять її особистісний адаптаційний потенціал, що включає: нервово-психічну стійкість, рівень розвитку якої забезпечує толерантність до стресу; самооцінку особистості, яка є основою саморегуляції і

впливає на ступінь адекватності сприйняття умов діяльності і власних можливостей; відчуття соціальної підтримки, яке визначає відчуття власної значимості; рівень когнітивної стійкості особистості до змін зовнішніх умов та її можливостей.

Усі описані вище визначення показують очевидність того, що різні ресурси можуть виконувати ту чи іншу роль в адаптації людини до складних ситуацій, у періоди подолання важких життєвих подій тощо. Але важливо мати цілісне уявлення про ці ресурси, щоб мати можливість їхньої активації. Так, до найбільш вивчених особистісних ресурсів відносять: активну мотивацію подолання, ставлення до стресів як до можливості набуття особистого досвіду та можливості особистісного зростання; силу Я-концепції, самоповагу, самооцінку, відчуття власної значущості, «самодостатність»; активну життєву установку; позитивність та раціональність мислення; емоційно-вольові якості; фізичні ресурси - стан здоров'я та ставлення до нього як до цінності; матеріальні ресурси - високий рівень матеріального доходу та матеріальних умов. Останнє охоплює здатність контролювати ситуацію; використання методів або способів досягнення бажаної мети; здатність до адаптації, готовність до самозміни, інтерактивні техніки зміни себе і навколишньої ситуації; здатність до когнітивної структуризації та осмислення ситуації.

Більша частина перелічених якостей характеризує психологічно здорову особистість. І, щоб зробити портрет психологічно здорової особистості повнішим, до вже названих додаються такі якості: самодостатність, інтерес людини до життя, свободу думки та ініціативу, захопленість будь-якою галуззю наукової і практичної діяльності, активність і самостійність, відповідальність і здатність до ризику, віру у себе та повагу до іншого, перебірливість у засобах досягнення мети, здатність до сильних почуттів і переживань, усвідомлення своєї індивідуальності та радісне здивування своєрідністю усього довкілля, а також здатність бути суб'єктом власного життя. Усі вони у своїй сукупності становлять той запас, резерв, ресурс, який

дозволяє особистості активно виконувати усі функції, бути суб'єктом власного життя, тобто є особистісним потенціалом. Ефекти особистісного потенціалу позначаються у психології такими поняттями як воля, сила Еґо, внутрішня опора, локус контролю, орієнтація на дію тощо. Найточніше змісту поняття «особистісний потенціал» відповідає введене С.Мадді поняття «життєстійкість» (*hardiness*), що визначається не як особистісна якість, а як система настанов і переконань, як базова характеристика особистості, що опосередковує вплив на її свідомість та поведінку усіляких сприятливих та несприятливих обставин, від соматичних проблем і захворювань до соціальних умов. Життєстійкість за С.Мадді (Maddi, 2001) визначається як інтегративна характеристика особистості, відповідальна за успішність подолання особистістю життєвих труднощів. Життєстійкість («*hardiness*») передбачає психологічну живучість і розширену ефективність людини, будучи показником психічного здоров'я людини.

В інтерпретації дослідника життєстійкість містить три порівняно автономні компоненти:

залученість у процес життя - переконаність у тому, що участь у тому, що відбувається, дає максимальний шанс знайти щось вартісне і цікаве для особистості. В основі залученості лежить упевненість у собі, у власних здібностях, що дозволяють їй успішно діяти у тій чи іншій ситуації (самоефективність);

упевненість у підконтрольності значущих подій власного життя і готовність їх контролювати - як переконаність у тому, що боротьба дозволяє впливати на результат того, що відбувається. На рівень контролю впливає насамперед стиль мислення (індивідуальний спосіб пояснення причин подій, що відбуваються);

прийняття виклику життя - переконаність людини у тому, що усі події, які відбуваються з нею, сприяють її розвитку за рахунок набуття досвіду. Прийняття виклику (ризик) - це ставлення людини до принципової можливості змінюватися.

Саме життєстійкість розглядається деякими дослідниками як один із ресурсів. Вивчаючи категорію «життєстійкість», С.Кузікова (Кузікова, Щербак, 2023) пропонує розглядати її не окремо, а у контексті проблеми подолання життєвих труднощів. Проблема оволодіння, поведінки, що упорається, не раз ставала об'єктом пильної уваги психологів. І деякі дослідники вважають, що в основі копінг-поведінки є життєстійкість як здатність особистості до трансформації несприятливих обставин для свого розвитку. При цьому як один із компонентів життєстійкості вона визначає особистісні ресурси, які на рівні реалізації забезпечені розвиненими стратегіями подолання. Як інший компонент позначається смисл, що зумовлює вектор цієї життєстійкості та життя людини загалом. Як окремий компонент життєстійкості вона розглядає гуманістичну етику, що задає критерії вибору смислу, шляхи його досягнення і розв'язання життєвих завдань.

Вона вказує на доцільність виокремлення особистого (такого, що належить індивідові у феноменальному та ноуменальному сенсі) превентивного ресурсу, а не особистісного (такого, що належить індивідові лише у феноменальному, соціальному сенсі). На її думку, особистий (індивідуальний) превентивний ресурс слід розглядати як комплекс здібностей індивіда, реалізація яких дає змогу зберігати баланс адаптаційно-компенсаторних механізмів. І, як стверджує вчена, налагоджена робота цього комплексу забезпечує психічне, соматичне та соціальне благополуччя людини, що відповідно до спрямованості особистості створює умови для відкриття нею своєї унікальної ідентичності та подальшої самореалізації.

Висновки. На сьогодні концепція управління особистісними ресурсами є базовим підходом у практиці управління у бізнесі та соціальних сферах у міжнародному середовищі й активно використовується у практиці менеджменту. У корпоративному секторі впроваджено позиції HR-директорів, які виконують стратегічні функції та мають ключовий вплив на формування політик компанії.

Функція управління особистісними ресурсами досліджується бізнес-аналітиками та академічними дослідниками. Результати досліджень регулярно публікуються науковими журналами та виданнями консалтингових компаній і привертають активний інтерес бізнес-спільноти.

Незважаючи на різноманіття наявних у психологічній науці підходів до розуміння ресурсів, результати досліджень з питань особистісних ресурсів, саме поняття як психологічна категорія видається недостатньо розробленим. Змістовні характеристики особистісних ресурсів необхідно розглядати як систему. Системний підхід відкриває можливості дослідження психічної реальності в системі взаємодії «людина - життєве середовище» із врахуванням комплексу детермінант, джерелом яких є дійсність конкретної людини, що представлена у змісті реальної діяльності, у самій особистості, у пережитій тут і зараз реальності. Взаємодія людини і життєвого середовища відбувається у конкретних життєвих ситуаціях і є своєрідним пусковим механізмом для актуалізації певних особистісних ресурсів. Особистісні ресурси актуалізуються і проявляються у взаємодії людини із життєвим середовищем, це відбувається як

безперервний процес просторово-часового «розгортання» людини, представленого у змісті та спрямованості діяльності у реальних життєвих ситуаціях, що забезпечує відповідність способу життя способу світу, який змінюється в процесі життєдіяльності, за допомогою трансформації ціннісно-сислової підсистеми особистості.

Отже, особистісні ресурси можна подати як систему здібностей людини до усунення суперечностей особистості із життєвим середовищем, подолання несприятливих життєвих обставин за допомогою трансформації ціннісно-сислового виміру особистості, що задає її спрямованість і створює підґрунтя для самореалізації. Іншими словами, особистісні ресурси презентують себе як системна, інтегральна характеристика особистості, що забезпечує особистості можливість долати важкі життєві ситуації. Окреслена характеристика актуалізується і проявляється в процесах самодетермінації особистості. Тому вельми актуальним напрямом у дослідженні особистісних ресурсів є вивчення їхньої структури, механізмів функціонування, динамічних характеристик, а також розроблення дослідницьких методик, адекватних змісту досліджуваної психічної реальності.

Список використаних джерел

1. Беспалько, А. О. (2020). Теоретичний аналіз стану дослідженості проблеми копінг-ресурсів особистості у психології. *Polish Science Journal KELM*, Vol. 1, №7(35). С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.7.1.15>
2. Боснюк, В. Ф., Олефір, В. О., Перелигіна, Л. А. (2016). Інтелектуально-емоційний ресурс копінг-поведінки рятувальника. Х.: НУЦЗУ, КП «Міська друкарня».
3. Гранд, В. В. (2012). Копінг-ресурси як чинник професійного здоров'я представників екстрених служб: вектори психологічної ефективності збереження професійної надійності. *Проблеми сучасної психології*, №1, С. 97–102. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/p3pz_2012_1_19 (дата звернення: 16.04.2019).
4. Данилюк, І., Предко, В., & Бондар, М. (2023). Особливості прояву рівня життєстійкості залежно від домінуючих копінг-стратегій особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*, 1(17), 30–35. [https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.1\(17\).4](https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.1(17).4).
5. Зайва, О. О. (2006). Особливості використання почуття гумору як ресурсу психологічного подолання: дис... канд. психол. наук. Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна., Харків.
6. Каргіна, Н. В. (2018). Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості: дис. канд. психол. наук. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Одеса
7. Кокун, О. М. (2021). Психофізіологічні закономірності життєстійкості фахівців соціономічних професій: монографія / О.М. Кокун, В.В. Клименко, О.М. Корніяка та ін.; за ред. О.М. Кокуна. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська.
8. Корольчук, В. М. (2011). Копінгові особливості адаптивних ресурсів стресостійкості особистості. *Вісник Національного університету оборони України*, 1, 164–171.

9. Кузікова, С. Б., Щербак, Т. І (2023). Життестійкість як адаптаційний ресурс особистості у реальності невизначеності життя. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*, 2, 24-29. <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/issue/view/8/8>
10. Петрова, І. (2013). Стратегічне управління людськими ресурсами: [навч. посіб.]. Київ: КНЕУ.
11. Психологічні особливості базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: монографія / О.О. Назаров, Н.В. Оніщенко, В.П. Садковий [та ін.]. Харків: Вид-во УЦЗУ, 2008. 221 с.
12. Родіна, Н. В. (2013). Психологія копінг-поведінки: системне моделювання: дис. ... д-ра психол. наук. Київ.
13. Сафін, О. Д., Немінський, І. В. (2022). Інтелектуальний ресурс особистості як чинник вибору нею стратегій захисно-долаючої поведінки. *Психологічний журнал*, 8, 93-101. <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/258322>
14. Сорока, О. М. (2024). Психологія стресостійкості фахівців морського транспорту у трансширотних рейсах: монографія. Київ: вид-во PRINTECO.
15. Фром, Е. (2010). Мати чи бути. К.: вид-во Український письменник.
16. Юр'єва, Н.В., Пасічник, В. І. (2017). Мотиваційні ресурси стресостійкості військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних: монографія. Х.: Національна академія НГУ.
17. Commons, J. R. (1893). *The Distribution of Wealth*. New York: Macmillan, 258.
18. Hobfoll S. E. (1989). Conservation of resources: A new at tempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*. №3(44), 513-524.
19. Maddi S. (2001). The Story of Hardiness: 20 Years of Theorizing, Research and Practice. *Consulting Psychology Journal*, 54, 173–185.
20. Shultz T. (1968). Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences. N.Y., 6, 1, 114-123.

References

1. Bepal'ko, A.O. (2020). Teoretychnyj analiz stanu doslidzhenosti problemy koping-resursiv osobystosti u psihologii' [Theoretical analysis of the state of research on the problem of personality coping resources in psychology]. *Polish Science Journal KELM*, 1, 7(35), 90–96. (in Ukrainian)
2. Bosnjuk, V.F., Olefir, V.O., Perelygina, L.A. (2016). Intelektual'no-emocijnyj resurs koping-povedinky rjatuval'nyka [Intellectual and emotional resource of rescuer's coping behaviour]. H.: NUCZU, KP «Mis'ka drukarnja», 158. (in Ukrainian)
3. Grand, V.V. (2012). Koping-resursy jak chynnyk profesijnogo zdorov'ja predstavnykiv ekstrenyh sluzhb: vektory psihologichnoi' efektyvnosti zberezhenja profesijnoi' nadijnosti [Coping Resources as a Factor of Professional Health of Emergency Services Representatives: Vectors of Psychological Efficiency of Maintaining Professional Reliability]. *Problemy suchasnoi' psihologii'*, 1, 97–102. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/p3pz_2012_1_19 (data zvernennja: 16.04.2019). (in Ukrainian)
4. Danyljuk, I., Predko, V., & Bondar, M. (2023). Osoblyvosti pojavu rivnja zhyttjestijkosti zalezno vid dominujuchykh koping-strategij osobystosti [Peculiarities of manifestation of the level of resilience depending on the dominant coping strategies of the individual]. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Psyhologija*, 1(17), 30–35. [https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.1\(17\).4](https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.1(17).4). (in Ukrainian)
5. Zajva, O.O. (2006). Osoblyvosti vykorystannja pochuttja gumoru jak resursu psihologichnogo podolannja [Peculiarities of using a sense of humour as a resource for psychological coping]: dys... kand. psyhol. nauk. Harkivs'kyj nacional'nyj un-t im. V.N. Karazina, 191. (in Ukrainian)
6. Kargina, N.V. (2018). Resursy ta chynnyky psihologichnogo blagopoluchchja osobystosti [Resources and factors of psychological well-being]: dys. kand. psyhol. nauk. Derzhavnyj zaklad «Pivdenoukrai'ns'kyj nacional'nyj pedagogichnyj universytet imeni K.D. Ushyns'kogo», Odesa, 207. (in Ukrainian)
7. Kokun, O.M. (2021). Psyhofiziologichni zakonirnosti zhyttjestijkosti fahivciv socionomichnyh profesij [Psychophysiological regularities of resilience of specialists in socio-economic professions]: monografija / O.M. Kokun, V.V. Klymenko, O.M. Kornijaka ta in.; za red. O.M. Kokuna. Kyi'v – L'viv: Vydavec' Viktorija Kundel's'ka, 236. (in Ukrainian)
8. Korol'chuk, V.M. (2011). Kopingovi osoblyvosti adaptyvnykh resursiv stresostijkosti osobystosti [Coping features of adaptive resources of personality stress resistance]. *Visnyk Nacional'nogo universytetu oborony Ukrai'ny*, 1, 164–171. (in Ukrainian)
9. Kuzikova, S.B., Shherbak, T.I (2023). Zhyttjestijkist' jak adaptacijnyj resurs osobystosti u real'nosti nevyznachenosti zhyttja [Resilience as an adaptive resource of a personality in the reality of life's uncertainty].

10. Petrova, I. (2013) Strategichne upravlinnja ljuds'kymy resursamy [Strategic management of human resources]: [navch. posib.]. Kyi'v: KNEU, 466. (in Ukrainian)
12. Psychologichni osoblyvosti bazovyh koping-strategij ta osobystisnyh koping-resursiv pracivnykiv pozhezhno-rjatuval'nyh pidrozdiliv MNS Ukrainy [Psychological Features of Basic Coping Strategies and Personal Coping Resources of Fire and Rescue Units of the Ministry of Emergencies of Ukraine]: monografija / O.O. Nazarov, N.V. Onishhenko, V.P. Sadkovyj [ta in.]. Harkiv: Vyd-vo UCZU, 2008. 221 s. [in Ukrainian]
12. Rodina, N.V. (2013). Pcyhologija koping-povedinky: cytemne modeljuvannja [Psychology of coping behaviour: System modelling]: dyc. ... d-ra pcyhol. nauk. K., 504. (in Ukrainian)
13. Safin, O.D., Nemins'kyj, I.V. (2022). Intelektual'nyj resurs osobystosti jak chynnyk vyboru neju strategij zahysno-dolajuchoi' povedinky [The intellectual resource of the individual as a factor in his/her choice of defensive and coping strategies]. *Psychologichnyj zhurnal*, 8, 93-101. <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/258322> (in Ukrainian)
14. Soroka, O.M. (2024). Psihologija stresostijkosti fahivciv mors'kogo transportu u transshyrotnyh rejsah [Psychology of stress resistance of maritime transport specialists in trans-latitude voyages]: monografija. Kyi'v: vyd-vo PRINTECO, 530. (in Ukrainian)
15. From, E. (2010). Maty chy buty [To have or to be]. K.: vyd-vo Ukrain's'kyj pys'mennyk, 226. (in Ukrainian)
16. Jur'jeva, N.V., Pasichnyk, V.I. (2017). Motyvacijni resursy stresostijkosti vijs'kovosluzhbovciv pidrozdiliv Nacional'noi' gvardii' Ukrainy z konvojuvannja, ekstradycii' ta ohorony pidsudnyh [Motivational Resources of Stress Resilience of Servicemen of the National Guard of Ukraine Units for Convoy, Extradition and Protection of Defendants]: monografija. H.: Nacional'na akademija NGU, 226. (in Ukrainian)
17. Commons, J.R. (1893). The Distribution of Wealth. New York: Macmillan, 258.
18. Hobfoll, S.E. (1989). Conservation of resources: A new at tempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44, 513-524.
19. Maddi, S. (2001). The Story of Hardiness: 20 Years of Theorizing, Research and Practice. *Consulting Psychology Journal*, 54, 173–185.
20. Shultz, T. (1968). Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences. N.Y., 6, 1, 114-123.

Summary

PERSONAL RESOURCE AS AN INTEGRAL CHARACTERISTIC OF A PROFESSIONAL

Kobets O. Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Professor of the department of psychology,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Vakhotska I. Candidate of Psychological Sciences, Docent,
Associate Professor of the Department of Psychology,
Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna

Introduction. The article deals with the concept of «personal resource», which is presented in modern psychology as a necessary component that provides an individual with the ability to overcome difficult life situations from the standpoint of the resource approach. Interaction between a person and the environment takes place in specific life situations and is a kind of trigger for the actualisation of certain personal resources. Personal resources are actualised and manifested in the interaction of a person with the living environment, this happens as a continuous process of spatial and temporal «deployment» of a person, represented in the content and direction of activity in real life situations, which ensures the correspondence of the lifestyle to the way of the world, which changes in the process of life, through the transformation of the value-sense subsystem of the personality.

The purpose is - analysis of the phenomenon of personal resource as an integral characteristic that provides the individual with the ability to effectively overcome difficulties, solve problems and contradictions arising in the course of life.

Methods – content analysis, comparison, systematisation, classification.

Originality. Personal resources can be presented as a system of human abilities to eliminate contradictions between the personality and the life environment, to overcome adverse life circumstances by transforming the value and meaning dimension of the personality, which sets its orientation and creates the basis for self-realisation. In other words, personal resources present themselves as a systemic, integral characteristic of a personality that provides an individual with the ability to overcome difficult life situations.

The substantive characteristics of personal resources should be considered as a system. The systematic approach opens up the possibility of studying mental reality in the system of interaction "person - living environment", taking into account a set of determinants, the source of which is the reality of a particular person, which is represented in the content of real activity, in the personality itself, in the reality experienced here and now. The interaction between a person and the environment takes place in specific life situations and is a kind of trigger for the actualisation of certain personal resources. Personal resources are actualised and manifested in the interaction of a person with the living environment, this happens as a continuous process of spatio-temporal "unfolding" of a person, represented in the content and direction of activity in real life situations, which ensures the correspondence of the lifestyle to the way of the world, which changes in the process of life, through the transformation of the value-sense subsystem of the personality.

Conclusion. *Thus, personal resources can be presented as a system of human abilities to eliminate contradictions between the personality and the life environment, to overcome adverse life circumstances by transforming the value and meaning dimension of the personality, which sets its orientation and creates the basis for self-realisation. In other words, personal resources present themselves as a systemic, integral characteristic of a personality that provides an individual with the ability to overcome difficult life situations. This characteristic is actualised and manifested in the processes of self-determination of the individual.*

Keywords: *personal resource; resource approach; difficult life situations; personality resources; life situations; psychological resources; personal potential; resilience; life environment.*

Концептуалізація – Кобець О. В.

Методика – Вахоцька І. О.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

The authors declare that they have no conflict of interest.

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 30.07.24.

Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 03.10.24.

© 2024. This work is under an open license CC BY-NC 4.0.